

Szíki Károly

Éltető forrásunk volt

– *Búcsú Miska Jánostól* –

Aki nem olvasta őt, nem rövidültek meg ettől a napjai, az életét is leélhette anélkül, hogy fellapozta volna Miska János könyveit, de a vesztesége számolatlan. Ha magyar. Mert magyar sorssal foglalkozott minden művében, megírt regényben, novellában, versben, meg nem írt műveiben. Mert azok is voltak és maradtak bőven. Kérdeztem gyakran: Telik-e még? Futja-e még az egészségből és az éveidből?

Miska János, a nyírbélteki egykori szegénylegény ma halt meg, nem sokkal azután, hogy 90. életévét betöltötte. Ez a lelkében 25 éves ember lobogott mindhaláláig, szétterítette a térképet maga előtt és belakta újra azokat a földeket ahol volt és ahol lenni, tenni akart. Mert nem a *lenni vagy nem lenni* Shakespeare-i kérdés foglalkoztatta akkor se, ha beteg volt már, hanem a tenni, tenni!

A magyar nép, nemzet, emigráció kevercse volt benne. Ez igen jó is és szerencsés annak, szkíta–hun–avar–magyar keverék nyírbélteki bőrben, akinek nincs sok félbemaradt útja, ahonnan visszafordult a keresgélésben. Miska János nem hordozta arcán ezeket az útkereséseket, de ha beleolvas az ember a soraiba, akkor nem nehéz lefejtetni a héjakat a novelláiról, mert alatta ott van ő a sorstársakkal és a teljes magyar emigrációs térképpel. Laboratóriumi kísérlet volt az övé: hidat találni múlt és jelen, magyar hon és emigráció, város és vidék között.

Miska János nyomatékositó, létérdek érvényesítő leletei pizskálták elő a nehéz nyomor élő, de mégis nemzettartó pilléreit: szegény emberek Mindszentek napi vándorlásait. És minden indult előlről, Mindszentektől Mindszentekig – Magyarországon. Kékes távolból hozta a példákat közérthetően, de vigyázott arra, hogy ne emelje el az érthetőség hullámtöréseiről. Nagyon is érthető, öblös, közérthető szavakkal írta meg a Mindszentek ország-rianását, ami valamivel összeköt. És azt átsétáltatta a pallókon. Vagy díszlépést verve átmenetelt maga is Mindszentek emlékeivel. Most már mindörökké, felfelé a hídon!

Ő egyszerű kis emberek hétköznapijait faggatta, nyitogatta, porolta és bevitte olvasóit a cserekereskedelembé. Nem tréfálkozott azzal a világgal, amelybe bekopogtatott. Nem ítélkezett a híd túlsó partján rekedt szántó-vető elődjain. Belekanyarított egyet a törvénynek hitt, áltörvény-diktatúra salakkal átítatott történeteikbe, mintha csendélet lenne, rezzenéstelen megkövült idő. De olvasói érezték: alatta pulzál a megtartó mozgólódás.

Tanított, viszonylatok egyszerű mozzanataiban javított valamit rajtunk Miska János.

Az elmenetel, elválás, a búcsú megérinti az embert, örök téma, kiváltképpen ha olyan halálba torkollik, aminek egyedül csak egy ember a nyertese, ő, akit most siratunk. Mások halálán vett szegénység a miénk mindenkor, ha szívünkhöz közelálló ember megy el. De a végén ott a ferdén vágott kolbász zamatja és már feledni tanul az ember, elfogadva a terek és szokások törvényeit. Hiába rimázkodunk, hogy ne így legyen, így lesz! Így lesz Miska János emlékével is? Akik ismerték ott a Nagy vizeken túl alkotó szerény, de kirobbanó tehetségű író, szerkesztőt, irodalomtörténészt, ki a Nyírségből botorkálva, elkeveredve és kiválva talált új hazát Kanadában, annak most igen nehéz sorokat fogalmazni, azokat elolvasni.

Sokak barátja, barátom, olyannak fogadta el az életet, ahogyan gyakorolta: cse-rekereskedelemmel, felvágott kolbásszal, az elvágott történelem egykor ropogós zsömléjével, mely mára összeaszott, kiszáradt, mint az anyaország, mely 10 millió alá fogyott, ahová hazajött pár éve és elfogyott ő is... Eközben a Magyarország-Mindszentben ott tolongtak a kufárok és viszik már az esti nótákat is, ha nem maradt volna más a nemzet polcán. Írásait ki kézbe veszi, elrabolt, kötélén elcibált jószágok jajsikolyaival azonosul, ha messzebb akar látni és hozzá társítja még az ekevasak elszántotta kövér földet, mint nemzeti vagyont. Ez az ő emlékképe mindhalálig kint és itthon, s viszi magával a Teremtő felé.

Sokáig hisszük, vele együtt hittük, hogy a magyar nyakasság elég ahhoz, hogy túléljük. A tudatipar működtető stratégiájában ez is ott van, mint megtévesztő elem, hogy elég a felszíni égés és merés. Hidd, paraszt, hogy nyertes vagy, de végül otthon, vagy már a hazavezető úton észreveszed: vesztes vagy. Megcsapoltak, kiraboltak. Általad egy nemzetet aláznak napra nap. Nem szólt semmit, a beszédes csendben mindenkivel hallgatott. S egy váratlan pillanatban lesöpörte az asztalról a petróleumlámpát. Ezt így írta és hagyományozta nekünk, hogy ne tőrjünk a végtelenségig, hogy idegen hatalmak oktassanak ki demokráciából, belső bomlasztók pedig hazafiasságból. Történetünk ez, Miska János által a magyar történelemnek homályaiból is éles kontúrral kivehető darabok.

Bármennyire szabad, és türelmes ember volt, a múltból örökölt hatásokra a ma indulata is ott feszült benne. A kupecekkel szemben elfojtotta a nemzet a haragot, de mikor felrobbant, akkor összeroppantak a pislákoló lámpák. Ezt az élményt élte át 1956-ban és világított vele, bárhová ment, mindig szóba hozta, virrasztott a vérbe fojtott szabadságharc mellett.

A szegénység ellen küzdő emberek – szemében óriások – megörökítése volt Miska János nagy küldetése. Ezt mindig szívbemarkolóan el is végezte, mi pedig visszük magunkkal őket, az apát, a mindenszenteki gyertyagyújtogatókat, a lán-goló forradalmárokat.

Mindszentek-Magyarországában égnek a gyertyák, valakik virrasztanak a kié-nekeletlen szomorúság felett. Megannyi kirablás, elárulás után, azoknak fájdal-

mas megírása után egy hirtelen rántással új magtár ajtaját nyitotta ki, és lábunk elé ömlött a hazajáró lélek és az emigrációs lét mindenféle terméke, termése. Egészséges, és beteg szemek között válogathattunk, melyben elválaszthatatlanul együtt van az író hazai és otthoni lelke, az egy szíve, mely két hazában dobogott. A mindig elvágynak és nem menekülhet életérzés, melyben valami itteniről az ottani, az ottaniról az itteni fénye, homálya tolaakszik be a képbe. A nem menekülhetsz érzésével élt, világított és sirattatta, neveltette olvasóit. Mert humorban is rendkívül gazdag művész ember volt Miska János. Sajátos, könnyed humor volt az övé, nem rágta le a körmét, hogy rátegyen egy lapáttal még, ha megtalálta az eredetit. Írói leleményének száz kis fodrával kapcsolta, s viszi gyorsvonat sebességgel olvasóit – életének kanadai kezdetétől a szárba szökkenésen át – a mai kemény törzsű, lombját is hullató erdejébe. Nyugodtan mondható, hogy az emigrációs kritikának nagy mestere volt, aki ha kell, odadörzsölt egy pamfletet a könyvet távolról sem kedvelő embertípusnak vagy a „kubikus átképzőből nyugatra érkező” és ugyanezen képzettséggel ott már „urambátyám, kérlek szépen alássan” nagyzó figuráinak, akiket mesterien rajzolt meg.

Mindenkori értelmiségi és írói hivatást teljesített be Miska János Vancouver szigetén, Victóriában élve, de ezt folytatta visszatérve, Budapesten is. Lekottázva olvasható-énekelhető partitúrát rakott a jelenkori magyarság elé. Ezen keresztül kutatni lehet évszázadok múltán is a magyarok lélek-és jellemtanát. A menekültek és kóbormenekültek, a valódi '56-osok és kommunista küldöncök életvitelét, a magyar forradalom sorsát a távoli leképzésben, a zászlók lobogását vagy éppen a baloldal általi kanadai kiűzetését. Átvérzik a kinti történeteken a hazában felerősített rongyon a kiserkenő vér. Ez már nem lesz másként Miska János műveiben, mert megállt a földi óra számára. Irodalmárként, irodalomtörténészként lét dokumentálási lelet, kút az övé, ahová inni járunk. És dokumentumtérkép, ahol valami nyomot hagyott a kiűzött magyarság, de a kalandor magyarok, a megélhetési, gazdasági kivándorlók széllel bélelt magyarsága foltos nemzettérképen is.